

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, 26. јуна 2020.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Проф. др Гордана Стокић Симончић (ментор)
Ужа научна област Библиотекарство – Историја књиге и библиотека, у звање редовног професора изабрана 21. 1. 2015. године, на Филолошком факултету у Београду
2. Проф. др Жељко Вучковић
Ужа научна област Библиотекарство, у звање редовног професора изабран 1. 11. 2011, запослен на Педагошком факултету у Сомбору Универзитета у Новом Саду.
3. Проф. др Драгана Грујић,
Ужа научна област Библиотекарство, у звање ванредног професора изабрана 17. 12. 2019. године, запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Дијана, Драган, Кривокапић**
2. Датум рођења, општина, република: 22.11.1983, Котор, Република Црна Гора
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

Магистарски рад под насловом „Градска библиотека и читаоница Херцег Нови“ одбранила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 18. 6. 2009.

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Библиотекарство и библиотечка информатика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НОВА КОМУНИКАЦИОНА ПАРАДИГМА У МРЕЖИ ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА У ЦРНОЈ ГОРИ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дисертација, укупног обима 254 странице, састоји се од Увода /стр. 15-24/, пет поглавља (Кратак историјат јавног библиотекарства: од настанка до почетка 20. вијека /25-67/; Јавне библиотеке Црне Горе у савременом тренутку/68-145/; Библиотеке очима корисника: анкетно испитивање корисника јавних библиотека Црне Горе /146-162/; Јавна библиотека дигиталног доба /163-200/; Стратегија развоја јавног библиотекарства у Црној Гори: са предлогом мјера /201-212/); и Закључка /213-221/. Поред обавезних резимеа, рад је опремљен једним прилогом (Библиотеке очима корисника: анкета), литературом и биографијом аутора.

Докторска дисертација анализира стање у јавним библиотекама Црне Горе, а полазна хипотеза је да њихов развој значајно касни у односу на европске токове развоја библиотекарства. Сматрајући да је то кашњење делом условљено историјски, а делом производ друштвених односа у савременом тренутку, докторанткиња настоји да разоткрије све недостатке и да укаже на могуће правце будућег развоја јавних библиотека. Поред историјских сагледавања, у дисертацији је снимљено постојеће стање – путем анализе расположивих података о раду свих јавних библиотека и анкете спроведене међу корисницима. Истраживање је, такође, обухватило анализу културне политике у Црној Гори, законских и других правних аката, важећих стандарда и одредби на основу којих се обавља делатност јавних библиотека, организационих модела јавних библиотека и модела повезивања на националном, регионалном и европском нивоу, модела финансирања, компетенције запослених, квалитет и палету производа које јавне библиотеке у Црној Гори нуде. Перспектива развоја добијена је контрастирањем тј. проучавањем система јавних библиотека у скандинавским земљама.

На полазну надовезује се хипотеза да је комуникација суштински елемент у позиционирању библиотека у свету, а да је јачање комуникационог потенцијала црногорских јавних библиотека основни предуслов њиховог напретка. При томе, пун ефекат библиотечке комуникације може се остварити само уз примену нових технологија, али уз претходно прихватање информационих иновација у комуникационом процесу друштвене заједнице. Истраживањем су наглашене најважније предности примене савремених медија у библиотекарству, како у пословању тако и у процесу промоције професије, књиге и читања. Повећање видљивости библиотека, сматра кандидаткиња, учвршћује њихову друштвену позицију. У том правцу креће се и уобличавање стратегија развоја са предлогом мера које је потребно спровести у циљу прогреса библиотечко-информационе делатности у Црној Гори. За примену ових мера првенствено је потребно превазићи „дигитални јаз“ који је присутан не само у библиотекама него у свим сферама културно-просветне делатности у земљи, закључује докторанткиња.

У уводу дисертације дефинисана је тема и размотрени су извори за њену обраду. Наводећи да су за писање овог рада коришћени фондови Националне библиотеке „Ђурђе Црнојевић“ на Цетињу, Градске библиотеке и читаонице Херцег Нови, Градске библиотеке и читаонице Котор, Народне библиотеке Србије и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду, као и електронски извори, кандидаткиња истиче скромне историографске изворе у вези са јавним библиотекама али и мањак теоријско-методолошке литературе у Црној Гори, због којих се рад заснива на релативно богатој стручној литератури на српском језику објављеној у Србији. Примери добре комуникационе праксе у свету истражени су проучавањем стране литературе, пре свега на енглеском језику. Констатовано је коришћење историјског, компаративног и аналитичко-синтетичког метода, анкете и студије случаја.

У првом поглављу дат је кратак историјски развој јавних библиотека које се јављају у Европи у првој половини 19. вијека, као културне институције које прикупљају, обрађују, чувају и дају на коришћење разноврсни библиотечки материјал свим структурама становништва. Следи преглед стања јавног библиотекарства у земљама Скандинавије, који детектује најважнија искуства из савремене праксе. Библиотекарство Норвешке, Шведске, Финске и Данска означава се као изузетно развијено и као могући узор у развоју комуникационе праксе у библиотекама Црне Горе. Концизно и прецизно, првим поглављем начињен је оквир за разматрање правца у ком би се морало мењати стање јавних библиотека у Црној Гори.

У другом поглављу сасвим кратко је представљен развој читаоница као претеча јавних библиотека у Црној Гори, да би се затим прешло на актуелно стање мреже коју чини 21 народна, општинска или јавна библиотека. Оне су подељене у три групе: библиотеке северне (Пљеваља, Плужине, Колашин, Беране, Бијело Поље, Андријевица, Плав, Рожаје, Мојковац, Жабљак и Шавник), приморске (Бар, Тиват, Херцег Нови, Котор, Улцињ и Будва) и централне регије (Цетиње, Даниловград, Подгорица и Никшић), те разматране појединачно али вредноване и у оквирима региона. Узимајући за критеријуме: време настанка, организациону структуру појединих библиотека, број и стручну спрему запослених, библиотечки простор, величину и састав фонда, самосталност/несамосталност институције, електронску умреженост, електронске услуге, закључује се да је мрежа јавних библиотека у Црној Гори нефункционална, односно да су библиотеке углавном неразвијене и међусобно неповезане. Из анализе стања следи и закључак о технолошкој заосталости библиотека, чија су илустрација и подаци да шест општинских библиотека уопште нема приступ интернету, да чак 14 нема веб презентацију, док две мајмлађе и најсиромашније општине у Црној Гори (Петњица и Гусиње) уопште немају јавне библиотеке. Наведени закључци омогућени су прикупљањем јавно доступних статистичких и других података, директним контактом са руководиоцима или одговорним лицима библиотека и увидом у дневну праксу. Распоживи подаци су, истовремено, посматрани из угла развоја библиотекарске професије те стављени у контекст културне политике државе.

Треће поглавље представља ситуацију у јавном библиотекарству Црне Горе са аспекта коришћења. Саопштавају се резултати анкете спроведене крајем 2018. године, прве уопште урађене са циљем мерења задовољства корисника. Од 21 општинске библиотеке, 12 је прихватило да спроведе истраживање, а добијено је 155 потпуно попуњених упитника. Иако би се могло приговорити да је узорак релативно мали, ваља имати у виду општи оквир за организовање анкете (уздржаност самих библиотека према могућност мерења квалитета, мали број корисника и њихова старосна и образовна структура). Сводећи резултате анкете докторанткиња с правом истиче да су корисници у Црној Гори окренути традиционалним обрасцима пословања јавних библиотека, да је најкоришћенији медиј књига, да су

очекивања од библиотека сразмерно скромна јер корисници и немају јасну свест о томе шта све савремена библиотека може да понуди. Нарочито је индикативно да је преко 80% испитаника тврдило да користи интернет, али да половина свих испитаних уопште не зна да ли њихове библиотеке имају дигиталне колекције и да 40% не зна да ли библиотека коју користе има веб презентацију. При томе, највећи број испитаника сматра да је потребно активније пласирати услуге преко интернета и Фејсбука, јер корисници обично посједују налоге на друштвеним мрежама.

Сучељавајући, у трећем и четвртом поглављу, анализу стања из угла струке и из угла корисника библиотека, докторанткиња је добила јасну слику актуелне ситуације, коју у наредном поглављу контрастира са сликом јавне библиотеке дигиталног доба. Поред могућности које пружају дигитални медији за пренос знања, истиче се и њихова моћ да промовишу, чине у великој мери видљивим и препознатљивим библиотеке као институције. Са оваквим полазним ставом треба имати у виду да јавност не чине само корисници библиотека него, у далеко већем броју, грађани који у библиотеке сасвим ретко или уопште и не долазе, представници локалне самоуправе, запослени у локалним медијима и други. Докторанткиња нуди одговор на питање: на који начин се може променити перцепција јавних библиотека и то понајвише у очима оних који нису њени корисници, али су у прилици да износе јавни суд.

Предлагање стратегије развоја отпочиње захтевом да се донесе национална стратегија развоја културе у којој би посебно место заузеле јавне библиотеке, које своју делатност морају обављати у одговарајућим законским, социјално-технолошким, финансијским и медијским условима. Као најдемократскије институције културе и образовања оне би требало да добију и приоритет у финансирању што би могло да укаже на спремност државе да знатнијим средствима убрза технолошко и стручно осавремењавање укупног информационог простора Црне Горе. Потребно је (да наведемо само неке од мера):

- донети нови сет библиотечко-информационих прописа који би били усаглашени са законском регулативом, стандардима, упутствима и директивама Савета Европе, ИФЛА-е и других међународних организација чиме би се убрзао процес реорганизације и имплементација међународно усвојених норми. У том циљу неопходно је основати национални савет за библиотечко-информациону делатност као струковно саветодавно тело за константну помоћ ресорном министарству културе;
- организовати општинске библиотеке као самосталне институције културе, јер се само осамостаљивањем пословања могу позиционирати као кључне институције које су одговорне за културни напредак друштвене заједнице;
- обезбедити материјалне, техничке и организационе услове за подстицање и координацију дигитализације културног наслеђа и на тај начин омогућити доступност библиотечких услуга ван зидова библиотеке, онлајн и преко кућне доставе за угрожене појединце;
- како би услуге у јавним библиотекама биле максимално прилагођене потребама корисника, неопходно је константно планирање и унапређивање услуга – обезбедити стално иновирање „производа библиотеке” тј. систематско обогаћивање фондова, ширење лепезе услуга као и програма које библиотеке приређујују;
- увести евалуацију рада библиотека и то софистицираним квалитативним методама.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Кривокапић, Дијана. Библиотека манастира Савина, у: Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства, 27 (новембар 2015), 68-76.. - УДК 027.6:271.222(497.16)-523.6(091). Прегледни рад.. – доступан на адреси https://citaliste.rs/casopis/br27/krivokapic_dijana.pdf

Кривокапић, Дијана. Јавне библиотеке Црне Горе очима корисника. – Рад прихваћен за објављивање у Читалиште, 38 (мај 2021).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

- Нова комуникациона парадигма подразумева: увођење савремене информатционе инфраструктуре и професионалног, добро обученог и организованог особља; креирање савремених библиотечких услуга, попут онлајн каталога и дигиталних база података; успостављање мрежне координације набавке и дигитализације грађе; увођење евалуације рада библиотека; стално иновирање „производа библиотеке” ширењем лепезе услуга као и програма које библиотеке приређујују; увођење е-пословања, како би библиотеке својим корисницима биле на располагању 24 часа дневно; јачање улоге библиотека у друштву уз континуирану позитивну медијску подршку и пропаганду.

- Изучавајући актуелно стање културног сектора земаља Скандинавије, уочена је огромна диспропорција у квалитету и разноврсности услуга које пружају њихове библиотеке у односу на услуге јавних библиотека у Црној Гори. Успешни библиотечких системи Норвешке, Шведске, Финске и Данске указују на дугу традицију идеје јавности библиотека, на демократичност читања и информисања, али и на значај стратегије и координације активности дигитализације културне баштине и развоја виртуелних пројеката културног сектора на националном и међунационалном нивоу.

- Докторски рад „Нова комуникациона парадигма у мрежи јавних библиотека у Црној Гори“ по први пут даје обједињену слику актуелног стања мреже црногорских јавних библиотека кроз призму савремене комуникационе парадигме, с нагласком на неопходност интеграције савремених медија у свим сегментима библиотечког пословања.

- Значајан допринос дисертације је и представљена стратегија развоја са предлогом мјера, које је потребно спровести у циљу унапређења библиотечко-информационе делатности у Црној Гори. Овај предлог мера не треба посматрати као датост, већ као смерница на путу унапређења актуелног стања мреже јавних библиотека.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Полазећи од чињенице да на нивоу докторског рада до сада нису истраживане јавне библиотеке у Црној Гори, **НОВА КОМУНИКАЦИОНА ПАРАДИГМА У МРЕЖИ ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА У ЦРНОЈ ГОРИ**, чији је аутор мстр Дијана Кривокапић, представља пионирски подухват. Борећи се са неразумевањем проистеклим из скромне библиотекарске праксе,

докторанткиња је кроз упознавање иностране библиотечко-информационе делатности и савремених модела комуникације успела да изгради конзистентан став о потреби промена и правцима стратегијског развоја библиотекарства у Црној Гори. Критички настројена према ситуацији на терену, она је испољила нарочиту самосталност у аналитичко-синтетичком закључивању и представљању оних појава које значе континуитет у професији тј. повезују прошлост и будућност. С друге стране, њене смернице за превазилажење дигиталног јаза могу бити од користи и делатницима у свим другим институцијама културе и општи модел културног развоја у другим срединама. Дисертација је написана у складу са одобреном пријавом теме и представља самостално и оригинално остварење, које својим научним резултатима несумњиво може да допринесе укупном развоју културног простора Црне Горе.

X ПРЕДЛОГ:

По своме обухвату и обради теме која на српском простору до сада није обрађивана, докторска дисертација НОВА КОМУНИКАЦИОНА ПАРАДИГМА У МРЕЖИ ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА У ЦРНОЈ ГОРИ представља несумњив допринос компаративним и културолошко-комуникационим истраживањима у библиотекарству, те Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да дисертацију прихвати, а кандидаткињу мстр Дијане Кривокапић позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Гордана Стокић Симончић
2. Проф. др Жељко Вучковић
3. Проф. др Драгана Грујић